

KULTUURIPÄRAND JA AVALIKKUSE TEAVITUS

PIRET PUNGAS-KOHV

keskkonnateadlikkuse ekspert
projektis „Soode kaitse ja taastamine“

Pärandi vajalikkus siin projektis

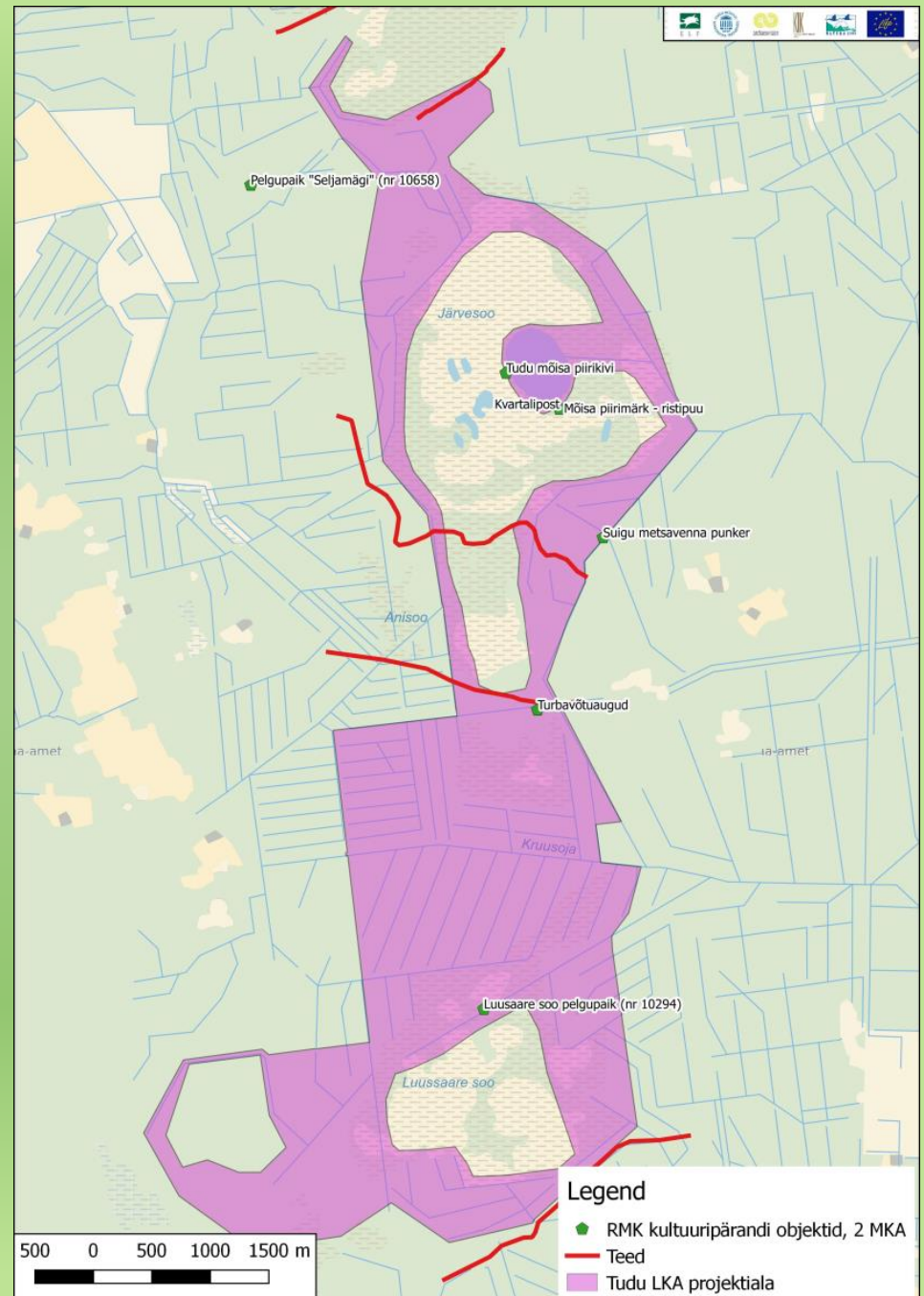
1. **eesmärk** sooga seonduvat möödunut ja kogetut **koguda, talletada ja edasi anda**
2. **abivahend 1** toimunu paremaks mõistmiseks meile endile
3. **abivahend 2** ökoloogilise teabe selgitamiseks teistele

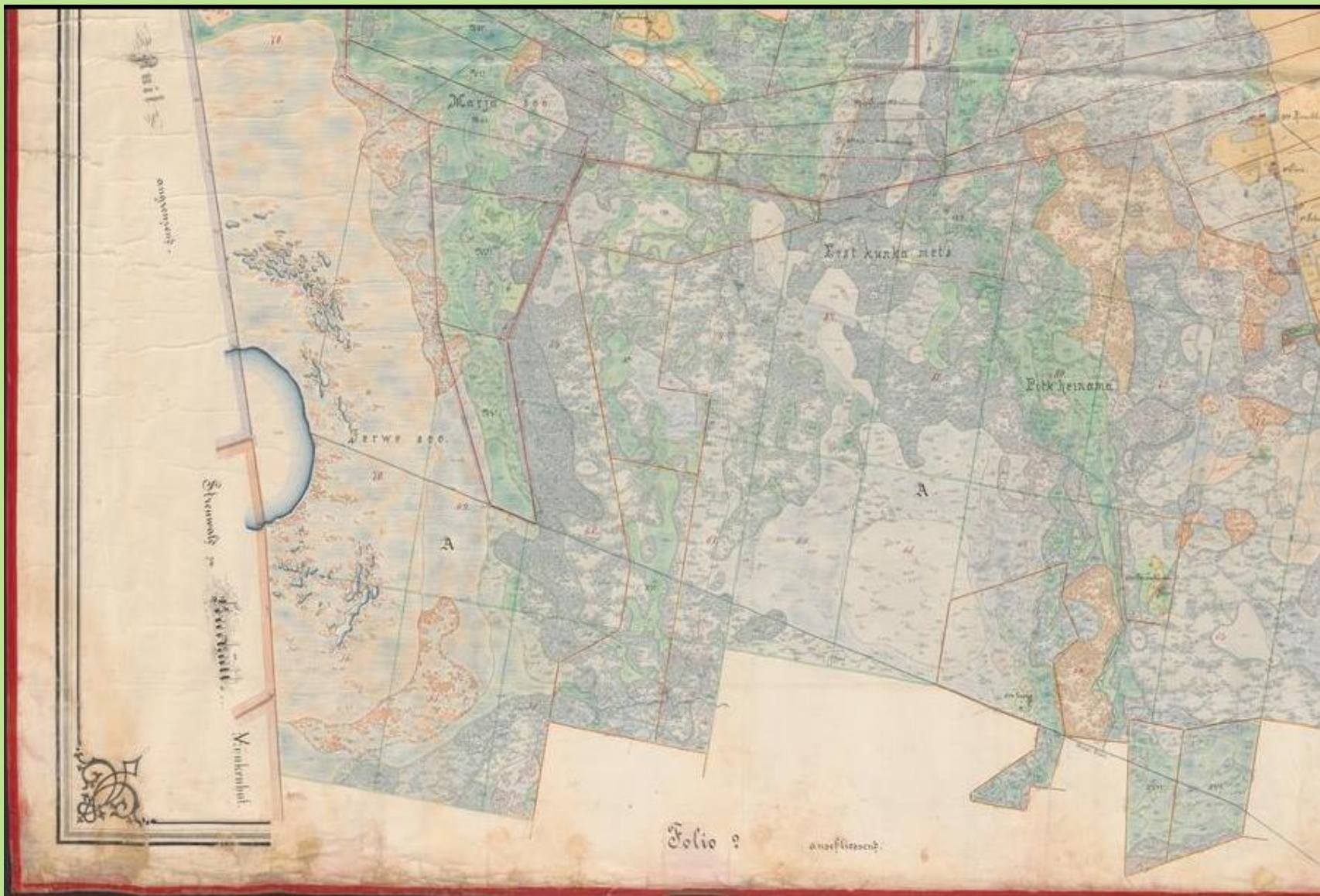
- Taastamiskavas on põhitähelepanu objektidel, mida võib mõjutada veetaseme tõstmine
- Nii Tudu kui Sirtsi pärand teiste alade kõrval pigem rikkalik (või vähemalt on teavet leida)

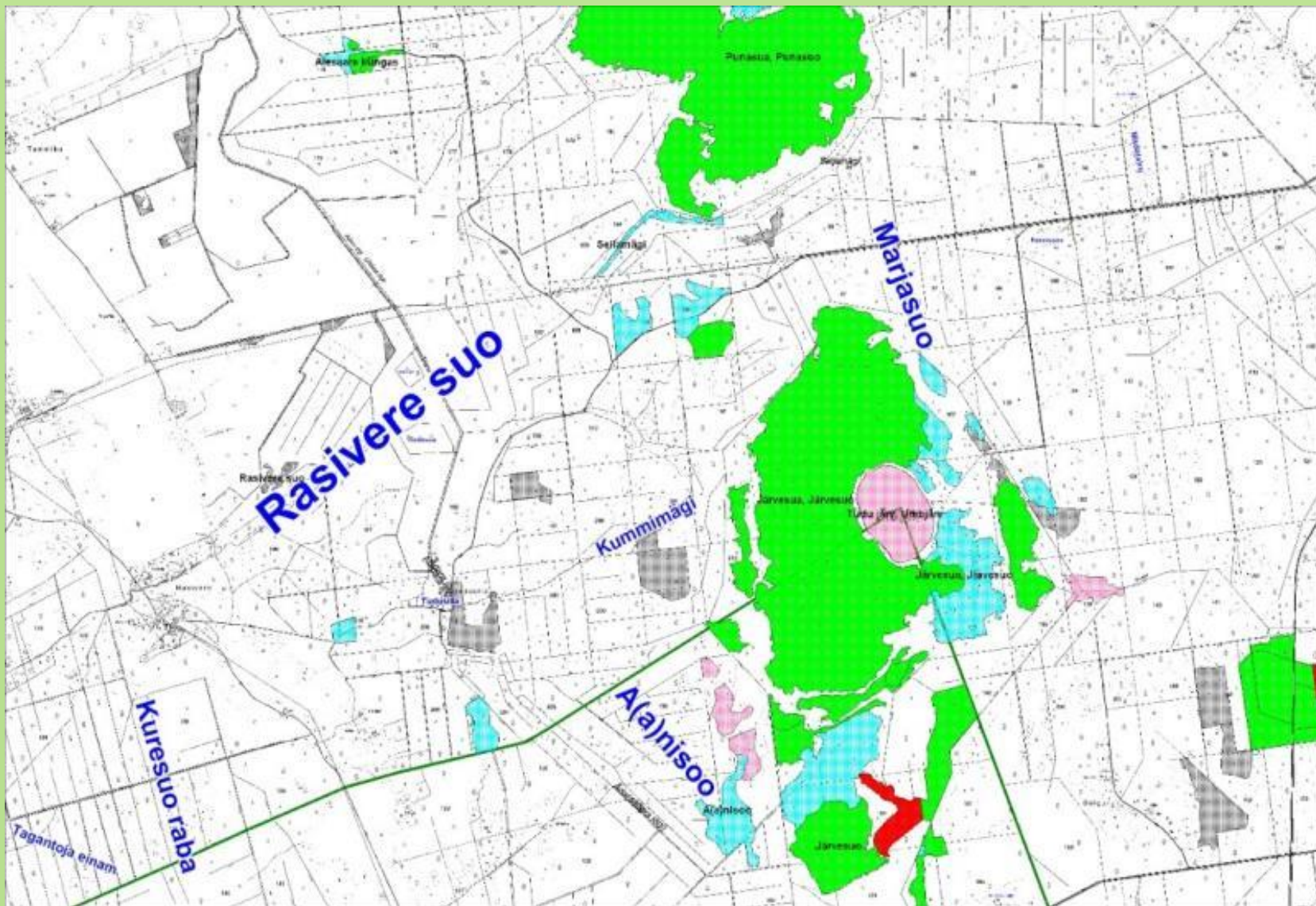
Tudu pärand I

- 2 muinsuskaitseala
  - pelgupaik „Seljamägi“
  - pelgupaik „Luusaare“ (näide)
- Infrastruktuuri eripära
- Tagajõgi – tekkis klaasivabriku tegutsemise aegu (*Herra kraaw*); kadus ja tekkis taas – käsitus õpperajal

Karte von den Ländereien des privaten Gutes Tuudo (Koost. 1884-1885). Riigiarhiiv.

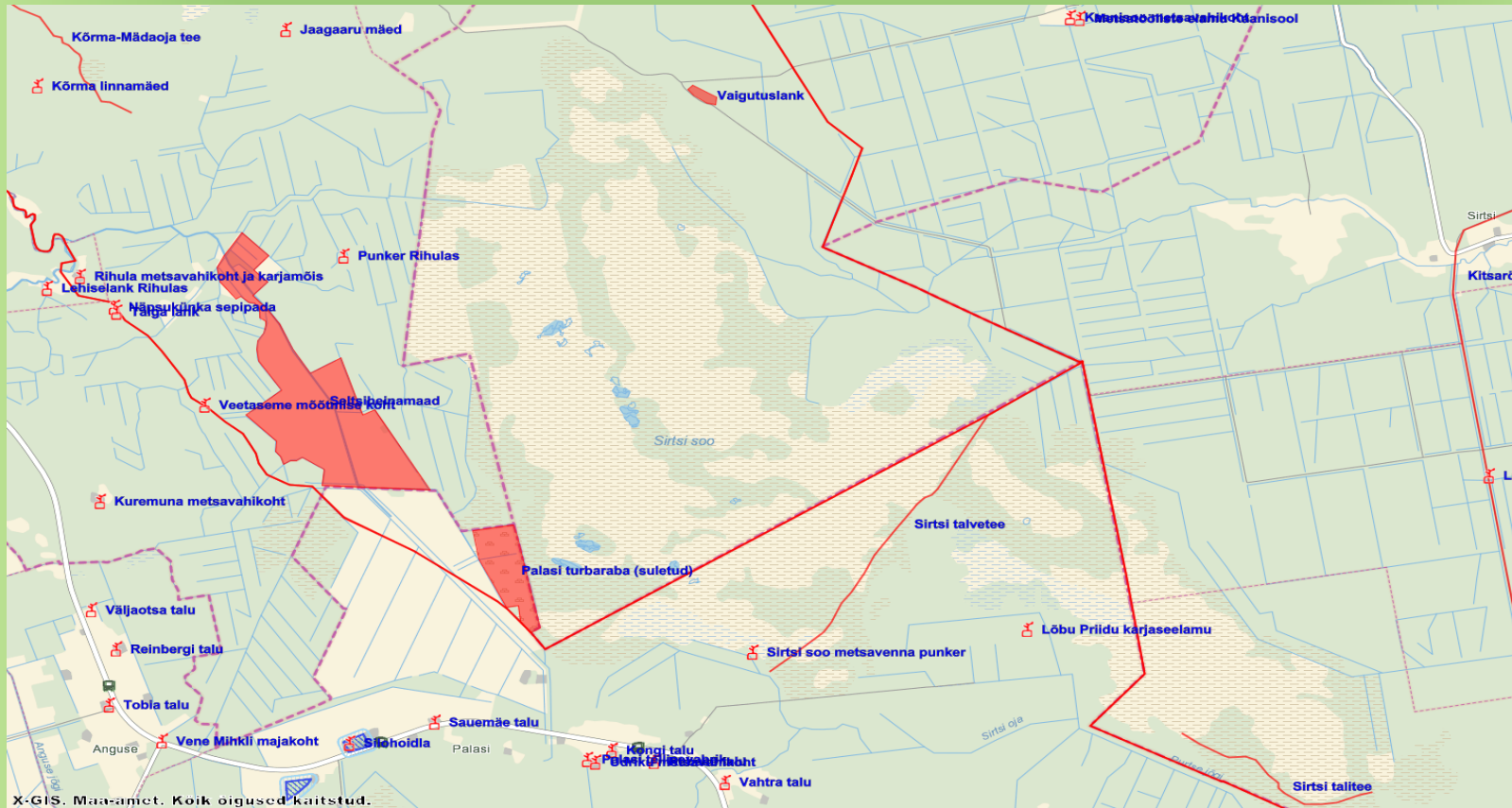

Mustas kirjas nimed tähistavad pindalalisi objekte, mis pärinevad ELFi looduskaitse-andmebaasist. Sinises kirjas nimed tähistavad objekte, mida viidatud andmebaasis ei ole ning mille nimed on asetatud võimalikult täpselt vastavusse objekti paiknemisega tegelikkuses (kaartide koostaja Eerik Leibak, 2017).

Folkloor ja muud vahvat

- Järvesoo järv olevat rännanud sinna (*näide*)
- Tudu triatlon – üks vanimaid Eestis (2017 toimub 29. kord)
- Juhan Liiv proosalugu „Igapäevane lugu“ (1892), mis räägib Punasoo Marist - võib olla seotud selle Punasooga (Väike-Maarja ja Rakvere kandis elas Liivi pruut)
- Tudu muuseum (aastast 2000); hetkel tegutseb tagasihoidlikult

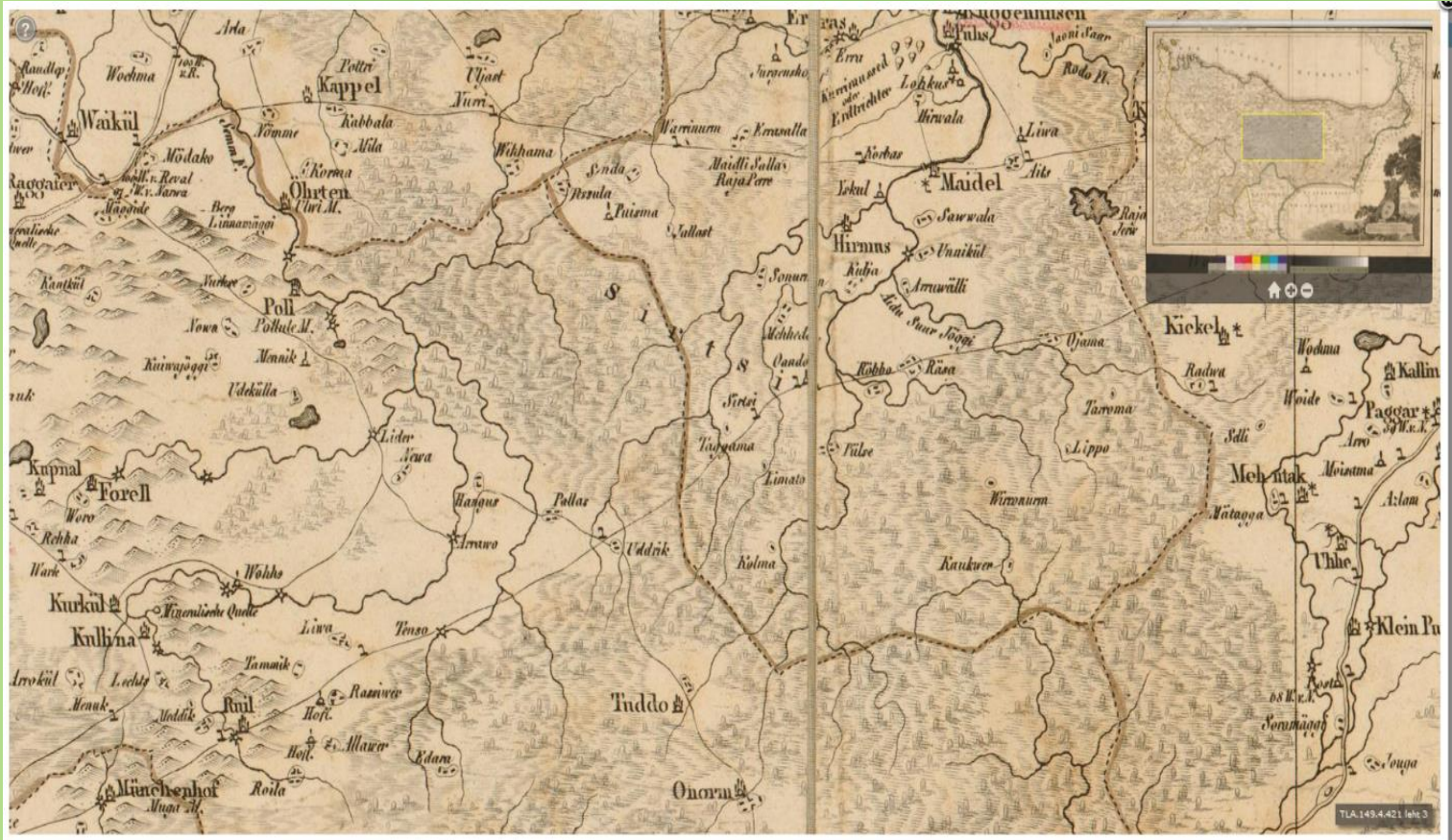
Sirtsi pärand

RMK pärandkultuuriobjektid paiknevad ümber Sirsi soostiku;
taastamistööd ei mõjuta märkimisväärselt objektide senist olukorda.

Objekte I

- Viru tee

Väljalõige Mellini atlase 3. kaardilehelt (koost 1809) (TLA.149.4.421)
([Rahvusarhiivi kaartide infosüsteem](#))

Objekte II

- Palasi turbatootmisala – vt Palasi stk (tuleb väike silt)
- Mitmed vanad talukohad, mis asuvad küngastel ja seega taastamine ei mõjuta
- Vaigutuslangid – nende kestvus sõltub puude loomulikust elueast

Folkloor ja muud vahvat

- Väga palju viiteid Kalevipojale, aga Kreutzwaldi loomingus Sirtsi soole viited puuduvad

näited

- Sirtsi soo on ikka koht, kuhu saadetakse kui „jalust ära“ – alates jonnist, lõpetades vanatüdrukutega
- Heljo Männil rmt „Soovid tagurpidi“ (1974)

Kuidas (kohalikud) inimesed sooga suhestuvad?

- Marjad (jõhvikas, murakas, mustikas)
- Ujumine (Järvesoos peale laudtee tegemist)
- Jaht
- Turbasambla kasutus

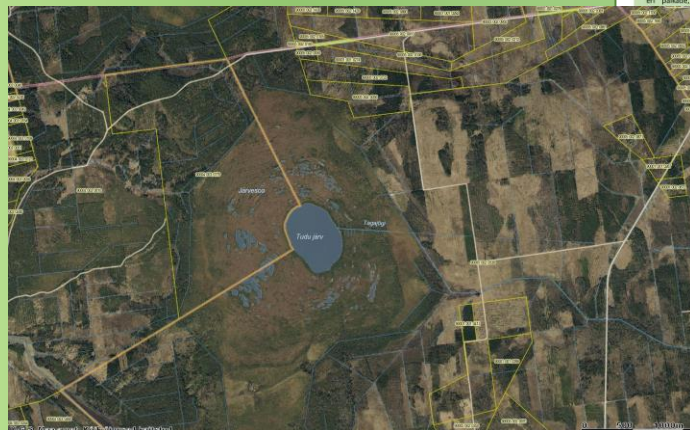

Suur aitäh kohalikele, kes praeguseks on juba jaganud oma mõtteid ja mälestusi!

- Ain Saapar
- Elle Lepik
- Helve ja Tõnis Ploom
- Juhan Lepasaar
- Juta Kongi
- Lembit Talli
- Valmar Liuhka
- Villu Soon
- Tambet Tõnissoo

Õpperada ja saatetekstid (E2)

- Projekti jooksul (2018) valmib Tudu õpperada invarajana (sh 10 saateteksti teemadel: *paisud, mets, Tudu soostiku nimed, järv, laukad, matkamisest soodes, matkaonni lugu, turba varasem kasutus*)
- 10 saateteksti Punasoo õpperajale (2018) *seljamäe pinnavormid, nende kasutamine, põlismets, Punasoo nimi, Põdraallikas, soovee liikumine*
- 6 infotahvlit – igale projektialale üks tahvel

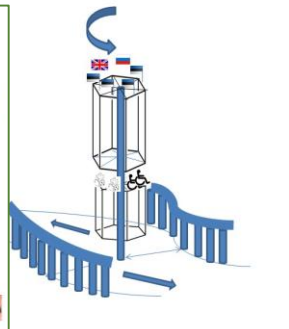
SOOSAARE SOO TAASTAMINE ALAM-PEDJA LOODUSKAITSEALA SOOSAARE SIHTKAITSEVÖÖND

MKS ON SOO OULINE?
Soo...
• puhastab ja talletab magavat vett
• teevad õuetoitu ja põuda
• on paljusid kasulikke elusid elamiseks (nt putukaliiklised hüljeharjad, harilik jõeheles, rabapõli, turbaõunad j)

SOODE TAASTAMINE
Soo on looduslik kaitseala, kus on võimalik taastada looduskeskkonda. Selle taastamiseks on vaja teha mitmeid asju, mis aitavad sood taastada ja hoida.

SOOSAARE SOO KUIVAMINE
Sooaare soo kuivatakse aastast 1966. aastast. Selle taastamiseks on vaja teha mitmeid asju, mis aitavad sood taastada ja hoida.

SOOSAARE SOO TAASTAMINE
Sooaare soo taastamine on oluline tegevus, mis aitab sood taastada ja hoida. Selle taastamiseks on vaja teha mitmeid asju, mis aitavad sood taastada ja hoida.

Mida siin projektis veel tehakse (E3)

- Soo kultuurilooga seotud **andmete kogumine ja kasutamine** – *pidev tegelemine*
- Wikipedia artiklid (6 tk) – *olemas (täiendatakse)*
- Õppevideod (10 tk à 4 min) – *2017 kevad*
- Õppeprogramm ja töölehed Tudu õpperajale – *2018*
- Õppepäevad (64tk) – *2020*
- Matkapäevad
- Õpetajate koolitused (2) – *2019*
- Artiklid (5)
- Muinasjuturaamat (1) – *2019*
- Infovoldik – *2017*
- Avalikustamisega soetud seminarid
- + nt tutvustav seminar, KKK kodulehele – *toimub, 2016*

Kuidas infot on edastatud

Väljaande tüüp	Artiklite arv
• Ajakirjad	17
• Piirkondlikud ajalehed	19
• Üleriigilised ajalehed	8
• Online meedia	37
• Raadio	27
• Telekanalid	2
• Kokku eri kajastusi	110

Materjalid ja õppepäevad sihtgrupiti

TEGEVUSED SIHTGR.	LASTE- AED	ALG- KOOL	PÕHI- KOOL	GÜM.	AVALIK- KUS	HUVI- LISED	EKS- PERDID
Algandmed 	😊	😊	😊	😊	😊	😊	😊
Wikipedia artiklid		😊	😊	😊	😊	😊	😊
Õppevideod			😊	😊	😊	😊	
Õppeprogrammid			😊	😊			
Muinasjuturaamat	😊	😊	😊		😊	😊	
Õppepäevad			😊	😊			
Õp. koolitused							😊
Infovoldik			😊	😊	😊	😊	😊
Õpperaja tekstid NB! erivajadused	😊	😊	😊	😊	😊	😊	😊
Tutvustavad seminarid					😊	😊	😊
KKK, <i>andmebaas</i>			😊	😊	😊	😊	😊

Kokkuvõte asemel

Kui keegi teab kedagi, kes elab/on elanud
Sirtsu, Ohepalu, Tudu, Laukasoo, Feodorisoo
või Soosaare lähedal, siis minu
kontaktandmed ☺

Piret Pungas-Kohv

Tel: 53440791

E-post: piretpk@elfond.ee

